

GEMEENTE RENKUM

ACCOUNTANTSVERSLAG OVER HET BOEKJAAR 2019

Astrium Overheidsaccountants B.V.
Edelgasstraat 57, 2718 SX Zoetermeer
www.astrium.nl

Tel: (079) 36 23 613
Fax: (079) 361 57 77
info@astrium.nl

IBAN NL10RABO0322622360
BTW nr. NL810591625B01
KVK: 34168056

INHOUDSOPGAVE

1. UITGANGSPUNTEN VAN DE CONTROLE	3
2. MANAGEMENT SAMENVATTING	5
3. BELANGRIJKSTE BEVINDINGEN.....	6
4. DECENTRALISATIES OVERHEID	10
5. GRONDEXPLOITATIES	12
6. VOORZIENINGEN EN SCHATTINGEN.....	14
7. INKOOP EN AANBESTEDING	17
8. ANALYSE VERMOGEN EN RESULTAAT.....	19
9. INTERNE BEHEERSING	23
10. VENNOOTSCHAPSBELASTING.....	24
11. OVERIGE BEVINDINGEN	25
12. VRAGEN VANUIT REKENINGCOMMISSIE / ONDERZOEKSCOMMISSIE	30

Bijlagen

A: Niet-gecorrigeerde controleverschillen

B: Onafhankelijkheidsbevestiging en overige dienstverlening

C: Overzicht met de belangrijkste afkortingen

1. UITGANGSPUNTEN VAN DE CONTROLE

1.1. Controleverklaring

De jaarrekeningcontrole is uitgevoerd zoals overeengekomen in de opdrachtbevestiging. Aan het begin van 2020 hebben wij de interimcontrole verricht, die gericht is op de interne beheersing binnen de voor ons relevante processen van de gemeente Renkum. De interimcontrole hebben wij afgesloten met een managementletter.

De controle in het voorjaar 2020 is gericht op de jaarrekening 2019 zelf. De uitgevoerde werkzaamheden resulteren in een controleverklaring bij de jaarrekening 2019 en een nadere toelichting via dit verslag van bevindingen. De controleverklaring kent een voorgeschreven format en zullen wij separaat toezenden.

1.2. Reikwijdte van de controle

Met de opdrachtbevestiging heeft u ons de opdracht gegeven tot het controleren van de jaarrekening. De reikwijdte van onze controle staat hierin omschreven. Er is gedurende het verloop van de controle over 2019 op geen enkele wijze sprake geweest van een beperking in de reikwijdte van onze controle. Tijdens de uitvoering van de controleplanning hebben zich geen wijzigingen van materieel belang in de reikwijdte voorgedaan. Wij achten de reikwijdte van onze controle voor 2019 voldoende voor de doelstelling van onze controle.

1.3. Onafhankelijkheid

- Astrium Overheidsaccountants B.V. (hierna: Astrium) is onafhankelijk van gemeente Renkum en voor zover wij weten heeft zich geen inbreuk voorgedaan op de van toepassing zijnde regels en het beleid ten aanzien van onafhankelijkheid.
- Ons zijn geen relaties bekend tussen Astrium en de gemeente Renkum, die naar ons professionele oordeel mogelijk van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid.
- Bijlage B bevat een nadere uiteenzetting van onze onafhankelijkheid.

1.4. Materialiteit

De materialiteit bij de planning en uitvoering van de jaarrekeningcontrole 2019 is € 918.180. Deze materialiteit vloeit voort uit het door de gemeenteraad vastgestelde controleprotocol 2007, hetgeen voldoet aan de wettelijke minimumvereisten.

Goedkeuringstoleranties	Toelichting	Bedrag
Fouten	1% van de totale lasten (incl. reserve dotaties)	€ 918.180
Onzekerheden	3% van de totale lasten (incl. reserve dotaties)	€ 2.754.540
Rapporteringstoleranties		
Fouten	0,1% cf. controleprotocol Renkum	€ 91.818
Onzekerheden	0,5% cf. controleprotocol Renkum	€ 459.090

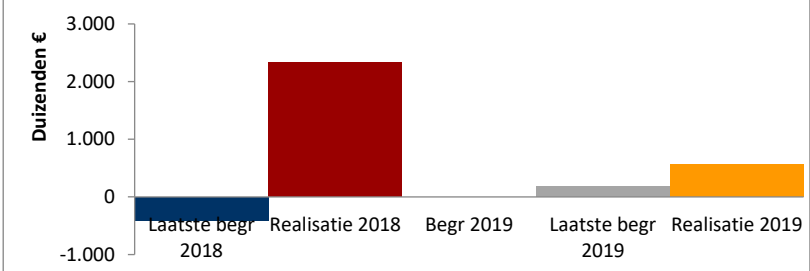
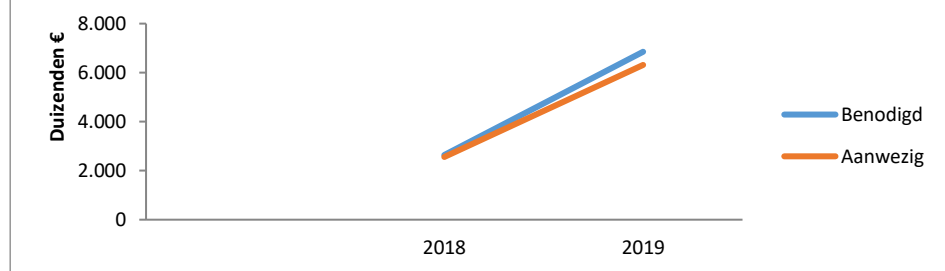
1.5. WNT

De verantwoording op basis van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) in de jaarrekening hebben wij gecontroleerd met inachtneming van het specifiek daarvoor van toepassing zijnde controleprotocol, waarbij een afwijkende (lagere) materialiteit geldt.

1.6. SiSa regelingen

Wij hebben de in de SiSa-bijlage van de jaarrekening genoemde specifieke uitkeringen gecontroleerd met inachtneming van de Nota verwachtingen accountantscontrole. Later in de rapportage komen wij terug op onze controlebevindingen ten aanzien van de SiSa regelingen en verantwoorden wij de verplicht voorgeschreven SiSa tabel met bevindingen.

2. MANAGEMENT SAMENVATTING

Uitkomsten jaarrekeningcontrole	Bestuurlijke aandachtspunten
<ul style="list-style-type: none"> Wij zijn voornemens bij de jaarrekening 2019 een controleverklaring met beperking te verstrekken. De aanpassing in ons oordeel ziet toe op een materiële onzekerheid ten aanzien van prestatielevering in het sociaal domein. Het jaarverslag bevat de vereiste aspecten en is verenigbaar met de jaarrekening. De in de jaarrekening gehanteerde continuïteitsveronderstelling is aanvaardbaar. Er is over boekjaar 2019 sprake van totaal aan onzekerheden ad € 5,7 miljoen betreffende de decentralisaties, omdat wij geen toereikende controle-informatie hebben ontvangen waaruit de levering van de prestatie door de zorgleverancier blijkt. Deze uitkomst is van invloed op de strekking van onze controleverklaring. Uit de actualisatie van de grondexploitaties komt een licht positief resultaat naar voren. De waardering van de grondexploitaties is sterk afhankelijk van inschattingen van het college van toekomstige kosten en opbrengsten. Rekening houdend met de beperkte resterende looptijd en nog te verwachten kosten en de adequaatheid van inschattingen van de benodigde voorzieningen, vinden wij het risicoprofiel laag. 	<ul style="list-style-type: none"> De gevolgen van de Coronacrisis voor de samenleving is enorm. De gevolgen voor de gemeente zijn onzeker. In hoeverre de gemeente hierop verder kan gaan inspelen is daarmee ook onzeker, maar het verdient uw continue aandacht. In de berekening van het benodigde weerstandsvermogen heeft de gemeente de impact van de Coronacrisis niet meegenomen. Een schatting daarvan is op dit moment niet te maken. Wij weten dat er bij uw gemeente behoefte bestaat om prestatielevering binnen het sociaal domein zelf in de primaire processen te controleren. Wij constateren dat hier nog onvoldoende invulling aan wordt gegeven op een gestructureerde wijze. Net als vorige jaren moet daarom nu nog vooral gesteund worden op de controleverklaringen van zorgaccountants op de productieverantwoordingen van de zorgleveranciers. Dit heeft, net als in voorgaand jaar, geleid tot een zodanige onzekerheid dat deze van invloed is op de strekking van onze controleverklaring.
Financiële resultaten	Analyse van het (statische) weerstandsvermogen
 <p>Uw gemeente realiseert positieve resultaten in de afgelopen jaren. Daarbij moet wel gemeld dat in 2019 het negatieve resultaat voor bestemmingen van -2,1 mio is omgebogen door onttrekkingen uit reserves. Het resultaat 2019 van €568K bevat ook incidentele baten van (per saldo) €253K.</p>	 <p>Uit de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing blijkt dat de aanwezige (incidentele) weerstandscapaciteit onvoldoende is gelet op de onderkende financiële risico's van uw gemeente. Financiële risico's kunnen, mochten ze zich voordoen, niet volledig (92%) opgevangen worden met de beschikbare weerstandscapaciteit. Uw gemeente onderkent ook een dynamisch weerstandsvermogen dat uitkomt op 108%.</p>

3. BELANGRIJKSTE BEVINDINGEN

3.1. Eindoordeel naar aanleiding van de jaarrekening controle

Op basis van de door ons verrichte werkzaamheden zijn wij voornemens een controleverklaring met **beperking** af te geven bij de jaarrekening 2019 van uw gemeente. Deze beperking in de strekking van de controleverklaring ziet toe op zowel de getrouwe weergave van vermogen en resultaat in overeenstemming met het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) als de financiële rechtmatigheid van baten, lasten en balansmutaties. Wij lichten dit nader toe in paragraaf 3.3 van dit verslag.

Op basis van onze werkzaamheden zijn wij van mening dat de in de jaarrekening gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Op de geconstateerde - niet gecorrigeerde - controleverschillen komen wij afzonderlijk terug. Ze zijn gespecificeerd in bijlage A van dit verslag.

Daarnaast hebben wij vastgesteld dat het jaarverslag de minimale wettelijk voorgeschreven informatie bevat, dat de inhoud van dit verslag geen tegenstrijdigheden bevat met de door ons gecontroleerde jaarrekening en dat het jaarverslag geen materiële afwijkingen bevat voor zover wij dat vanuit onze controle kunnen beoordelen.

Wat betreft de WNT verantwoording hebben wij geen fouten of onzekerheden bij onze controlewerkzaamheden aangetroffen.

Op grond van ons onderzoek hebben wij bij de in de SiSa bijlage opgenomen specifieke uitkeringen geen fouten of onzekerheden geconstateerd die de voor SiSa geldende rapporteringstolerantie overschrijden.

3.2. Vermogen en resultaat

Het gerealiseerd resultaat (inclusief de mutaties in de reserves) bedraagt € 568.000 positief versus een begroot positief resultaat (na wijziging) van €184.000. In het positieve resultaat 2019, zijn ook incidentele baten verwerkt van € 253.000 (per saldo), die het resultaat voordelig hebben beïnvloed (zie pagina 203 tot en met 205 van de jaarrekening).

Bij het vaststellen van de jaarrekening verzoekt het College aan de Raad om het resultaat toe te voegen aan de weerstandsreserve.

3.3. Sociaal Domein

Kosten Jeugdhulp en Wmo

Inzake de kosten Jeugdhulp en de Wmo steunt gemeente Renkum op de controleverklaring en financiële productieverantwoordingen van zorgaanbieders. Op basis van de ontvangen controleverklaringen en financiële productie-verantwoordingen resteert een onzekerheid ten aanzien van prestatielevering van in totaal € 2.127.973 voor de Wmo en € 2.393.780 voor de Jeugdhulp. De gemeente heeft over 2019 geen aanvullende VIC-werkzaamheden uitgevoerd ten aanzien van prestatielevering, waardoor per saldo de gehele onzekerheid resteert ten aanzien van de Jeugdhulp en Wmo. Net als in voorgaand jaar heeft dit een materiële impact op de strekking van de controleverklaring. Deze onzekerheid is meegenomen in het overzicht niet-gecorrigeerde controleverschillen (zie bijlage A).

PGB-budget

De gemeente Renkum heeft de totale kosten inzake de PGB budgetten gebaseerd op de schatting van de SVB. Op basis van een opgave vanuit het SVB is er vanuit hun accountantscontrole een maximale onzekerheid van € 1.137.673 voor de gemeente Renkum. Deze onzekerheid is niet ondervangen door aanvullende interne controles op de prestatielevering vanuit de gemeente. Hiermee is deze onzekerheid niet ondervangen en derhalve meegenomen in de foutenevaluatie (zie bijlage A).

Daarnaast hebben wij bij de uitvoering van onze controlewerkzaamheden geconstateerd dat de verantwoording van de PGB last voor de Jeugdhulp voor een bedrag van € 438.900 in de jaarrekening 2019 ten onrechte is verantwoord op het taakveld 1I. Maatwerkvoorziening WMO in plaats van taakveld 1H. Maatwerk Jeugd. Beide taakvelden maken onderdeel uit van het programma 01 Samenleving en de besteding blijft daarmee binnen het juiste programma en derhalve heeft deze afwijking geen invloed op de foutevaluatie.

3.4. Grondexploitaties

gemeente Renkum heeft de exploitatieberekening van de grondexploitaties ten behoeve van de jaarrekening 2019 geactualiseerd. Wij hebben vastgesteld of de uitgangspunten aanvaardbaar zijn. De waarde van de balanspost voorraden per eind 2019 in de balans van gemeente Renkum bedraagt € 914.000 (na aftrek voorzieningen). De boekwaarde van de in exploitatie genomen gronden is als volgt opgebouwd:

Project	Risico		Saldo van gerealiseerde kosten en opbrengsten per 31.12.2019	Genomen verlies (cumulatief)	Genomen winst (cumulatief)	Boekwaarde 31.12.2019
Woningbouw						
3B4 bouwgrondexploitatie	Laag	<p>3B4 Noord Voor (een deel van) 3B4 Noord (1.584 m²) is een CPO traject voor betaalbare en sociale woningbouw bedacht. Medio 2016 is het bestemmingsplan voor de bouw van 8 woningen onherroepelijk geworden. In 2018 zijn de kavels in de verkoop gegaan. Levering vindt plaats als de omgevingsvergunning van de betreffende kavel onherroepelijk is. In 2018 zijn twee kavels verkocht en in 2019 drie. Men verwacht de overige drie kavels in 2020 te verkopen</p> <p>3B4 Zuid Met Giesbers zijn nieuwe afspraken gemaakt gebaseerd op het vigerende bestemmingsplan te weten 14 2^1 kapwoningen en 1 vrijstaande woning. In 2018 is het project in verkoop gegaan. Medio 2019 is naar de omgevingsvergunning aangevraagd en verkregen. Overdracht van de gronden heeft plaatsgevonden. Omdat er bezwaren zijn ingediend op de omgevingsvergunning waren de overdracht en de bouw vertraagd. De overdracht heeft begin 2020 plaats gevonden en de bouw is gestart</p>	2.982	2.070	-	2.982K Voorziening -/- 2.070K
Oosterbeek centrum Dalzone	Laag	Het project Dalzone betreft een inbreidingslocatie in het centrum van Oosterbeek, gelegen tussen de Utrechtseweg en Cornelis Koningstraat. Het totale programma omvat de bouw van 8 appartementen, 2 commerciële ruimten en 19 woningen. Hiervan zijn in 2010 8 appartementen, de commerciële ruimten en 3 woningen gerealiseerd. Eind 2015 is een nieuwe overeenkomst met de ontwikkelaar gesloten om het plan in twee fasen tot een afronding te brengen. Eind 2016 is gestart met de bouw van 11 woningen aan de Cornelis Koningstraat. Deze woningen zijn eind 2017 opgeleverd. Twee woningen aan het Lukassenpad zijn eind 2018 opgeleverd. Met de oplevering van de openbare ruimte is het project in 2019 afgerond	1.372	1.370	-	1.372K Voorziening -/- 1.370K
Totaal woningbouw			4.354	3.440	-	914K

Onze conclusie is dat wij kunnen instemmen met de schattingen die door het College zijn gemaakt bij de actualisatie van de complexen en daarmee ook met de uitkomsten van deze actualisatie. In hoofdstuk 5 gaan wij nader in op de controle alsmede de uitkomsten daarvan inzake de grondexploitaties.

3.5. Voorzieningen

Toereikendheid van voorzieningen, zoals opgenomen in de jaarrekening, is een belangrijk toetspunt in onze controle. Daarnaast hebben we beoordeeld of de gevormde voorzieningen voldoen aan de eisen en voorwaarden die de verslagingswetgeving voor de gemeente (BBV) daaraan stelt. Onze conclusie is dat een adequate onderbouwing aanwezig is voor de voorzieningen, waaruit blijkt de voorzieningen toereikend zijn. In hoofdstuk 6 gaan wij nader in op de controle van de voorzieningen.

4. DECENTRALISATIES OVERHEID

4.1. Inleiding sociaal domein

Het College van de gemeente Renkum is verantwoordelijk voor het opstellen van de jaarrekening. Bij het sociaal domein is de gemeente echter afhankelijk van diverse partijen, zoals de Sociale Verzekeringsbank (SVB) en tal van zorgaanbieders. Om verantwoording af te kunnen leggen over de lasten die samenhangen met het sociaal domein is de gemeente daarom afhankelijk van het verkrijgen van betrouwbare verantwoordingsinformatie van deze partijen. Uw gemeente heeft in aanloop naar de jaarrekeningcontrole, veel energie gestopt in de verantwoording van de geldstromen die samenhangen met de decentralisaties. Onze bevindingen zijn als volgt:

- Het landelijke controleprotocol is door uw gemeente van toepassing verklaard, op grond waarvan zorgaanbieders, die een verantwoording met een totaal declaratiebedrag WMO of Jeugd boven € 125.000 indienen, bij deze verantwoording een controleverklaring van hun accountant moeten aanleveren. Het beschikbaar zijn van een goedkeurende controleverklaring geeft een onderbouwing van de daadwerkelijke levering van de zorg (prestatielevering) door de zorgleverancier aan de rechthebbende. Op basis van deze verantwoordingen constateren wij:
 - Alle zorgaanbieders met een declaratieomvang > € 125.000 hebben een controleverklaring bij de jaarverantwoording ingediend, waarmee de prestatielevering onderzocht is door de accountant van de zorgaanbieder en is vastgesteld.
 - Zorgaanbieders met een declaratiebedrag lager dan € 125.000 hoeven geen controleverklaring in te dienen bij de jaarverantwoording. Hierdoor bestaat er onzekerheid over de prestatielevering. Gelet op de omvang van deze onzekerheid heeft uw gemeente besloten om geen afzonderlijke werkzaamheden op de prestatielevering bij deze zorgleveranciers uit te voeren. Op grond hiervan resteert nog een onzekerheid van € 4.521.753. Dit bedrag bestaat voor € 2.127.973 uit declaraties Wmo en voor € 2.393.780 uit declaraties Jeugdzorg. Deze onzekerheid is door de gemeente terug te dringen door zelf een onderzoek uit te voeren naar prestatielevering door het landelijk protocol van het Bado te volgen. Uw gemeente kiest ervoor om deze aanvullende werkzaamheden niet uit te voeren en daarmee de onzekerheid te accepteren.
- Constatering landelijk is dat van de SVB, die het beheer van de persoonsgebonden budgetten (PGB's) uitvoert, geen sluitende informatie is ontvangen over de getrouwe en rechtmatige besteding van de PGB's. De auditdienst van de SVB heeft op grond van zowel materiele als formele afwijkingen geen goedkeurende controleverklaring af kunnen geven bij de totale bestedingen op kasbasis in 2019. Desondanks zijn er mogelijkheden om de hiermee samenhangende onzekerheid te beperken. Deze mogelijke aanvullende werkzaamheden zijn echter door de gemeente voor het boekjaar 2019 niet uitgevoerd. Hiermee resteert een totale onzekerheid van € 1.137.673.

Samenvattend bedragen de geconstateerde onzekerheden in totaal € 5.689.426, waarmee deze van een zodanige omvang zijn dat deze van impact zijn op de strekking van onze controleverklaring.

De gemeente zou in 2020 onder andere de volgende verbeteringen door kunnen voeren op het gebied van de (financiële) beheersing van de financiële stromen binnen het sociaal domein ten aanzien van prestatielevering:

- Uw gemeente voert zelf (een deel van) de controle van de persoonsgebonden budgetten (PGB) uit.
- Tijdige communicatie met de zorgaanbieders over het proces en de verwachtingen ten aanzien van de controle op de prestatielevering.
- Uw gemeente kan diverse controles uitvoeren om de zogenaamde 'prestatielevering' vast te stellen, achteraf of als onderdeel van het werkproces. Dit alles leidt ertoe dat de onzekerheden omtrent het sociaal domein fors kunnen worden gereduceerd.
-

Persoonsgebonden budgetten WMO en jeugd

Net als in voorgaand jaar blijkt uit de informatie die door de accountant van het SVB is afgegeven, dat er geen volledige zekerheid kan worden verkregen omtrent de geleverde zorg in de vorm van PGB's. Het SVB heeft de maximale fout/onzekerheid aangegeven voor de gemeente Renkum. De maximale fout/onzekerheid bedraagt € 1.137.673 (€ 438.915 jeugd en € 698.758 Wmo).

4.2. Jeugdzorg en WMO

Uw gemeente heeft voor de financiële verantwoording van de Jeugdzorg en WMO aansluiting gezocht met de ontvangen productieverantwoordingen van de zorgleveranciers. Deze productieverantwoordingen zijn allen voorzien van een goedkeurende controleverklaring.

Er is een interne integrale aansluiting gemaakt tussen de ontvangen financiële productieverantwoordingen en de financiële administratie van de gemeente Renkum. Op basis van deze analyse is in de jaarrekening 2019 van de gemeente een nog te betalen post voor de Jeugdzorg opgenomen van € 2.002.000 (Wmo € 656.000 en Jeugdwet € 1.346.000).

5. GRONDEXPLOITATIES

5.1. Algemeen

De gemeente heeft een relatief beperkte portefeuille van grondexploitaties ad € 914K (2018 € 821K) waarin een actief grondbeleid wordt gevoerd. De omvang van de boekwaarde van de grondexploitaties wordt voornamelijk veroorzaakt door de boekwaarde van 3B4 bouwgrondexploitatie.

De grondexploitaties worden jaarlijks herzien door het College en ter goedkeuring voorgelegd aan de Raad. De gemeente stelt de exploitatie waar nodig geacht bij en vertaalt dit naar financiële gevolgen voor de netto contante waarde van de grondexploitatie. Omdat de actualisatie ook een bijstelling van de kredieten (budgetrecht) kan inhouden, is het van belang de voorgestelde aanpassingen kritisch te (blijven) beoordelen.

In 2019 hebben er enkele grondtransacties plaatsgevonden, waarvan onderstaand de meest significante zijn toegelicht:

- Diverse uitgaven op beide complexen voor een bedrag van € 119.000
- Verkopen op voornamelijk het complex 3B4 Bouwgrondexploitatie voor een bedrag van € 146.000

Voor een verdere toelichting over deze onderwerpen verwijzen we naar de paragraaf grondbeleid in uw jaarverslag.

5.2. Gehanteerde parameters

De gehanteerde kosten- en opbrengsteninflatie zijn door u afgeleid van gepubliceerde cijfers door Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Dat deze inflatiecijfers ook voor de exploitaties van gemeente Renkum van toepassing zijn is onderbouwd met calculatieverschillen uit het verleden, gemaakte afspraken met ontwikkelaars dan wel met behulp van recentelijke transacties. Tijdens de controle over het boekjaar 2019 heeft dit niet tot bijzonderheden of aanpassingen geleid.

De rekenrente is gebaseerd op de werkelijk betaalde rente over het vreemd vermogen. Uit eigen nacalculatie van Astrium komt de rekenrente op 1,53%. De afwijking van 0,66% geeft geen afwijkingen boven de rapportagegrens.

De disconteringsvoet is bij de doorrekening door u gekoppeld aan het maximaal meerjarig streefpercentage van de ECB (Europese Centrale Bank) voor de inflatie binnen de eurozone, te weten 2%. Hiermee voldoet gemeente Renkum aan de uitgangspunten zoals gesteld in de BBV-notitie.

5.3. Planning en programmering

Ten aanzien van planning zien wij dat de genoemde exploitaties een relatief lange doorlooptijd c.q. verwachte einddatum kennen. We willen hierbij benadrukken conform notitie BBV dat exploitaties met een langere looptijd meer onzekerheden en schattingselementen bevatten waardoor toekomstige opbrengsten en kosten lastig aannemelijk zijn te maken. Om hierover voldoende controlezekerheid te krijgen hebben wij met behulp van "backtesting" inzicht gekregen in de kwaliteit van de inschatting door het College (oftewel wat betrof inschatting vorig jaar versus realisatie).

In het kader van "backtesting" en nog te realiseren opbrengsten en kosten merken wij het volgende op:

- De doorlooptijd van de exploitaties zijn beperkt tot het jaar 2020 en nagenoeg afgerond. Daarmee blijven deze binnen de 10-jaarstermijn zoals aangeduid door de Commissie BBV.
- **Woningbouw:** In 2019 zijn op diverse (woningbouw) grondexploitaties verkopen gerealiseerd. Er is in 2019 voor circa € 151.000 aan verkopen gerealiseerd, hetgeen heeft geleid tot een daling van de boekwaarde in 2019 ten opzichte van 2018.
- Het onderbouwen van toekomstige verkopen blijft interpretabel. Uit de interesses en gerealiseerde verkopen 2020 delen wij het gemeentelijk standpunt inzake de planning van de toekomstige verkopen.

Uit de "backtesting" en nog te realiseren opbrengsten en kosten constateren wij dat het college adequaat ingespeeld heeft op zowel planning als programmeringen. Deze wijzigingen heeft u verwerkt in de exploitaties en geresulteerd voor enkele aanpassingen in de waardering (positief en negatief) inzake woningbouw.

6. VOORZIENINGEN EN SCHATTINGEN

6.1. Voorzieningen

Wij hebben gecontroleerd of de voorzieningen van gemeente Renkum toereikend zijn. Daarbij hebben we specifiek beoordeeld of de gevormde voorzieningen voldoen aan de eisen en voorwaarden van het BBV. In artikel 44 van het BBV is opgenomen dat voorzieningen (alleen) gevormd moeten worden voor:

1. Verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs te schatten.
2. Op de balansdatum bestaande risico's ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is te schatten.
3. Kosten die in een volgend begrotingsjaar zullen worden gemaakt, mits het maken van die kosten zijn oorsprong mede vindt in het begrotingsjaar of in een voorafgaand begrotingsjaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal begrotingsjaren.
4. Van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden.

Overigens geldt dat altijd voldoende onderbouwing aanwezig dient te zijn alvorens een voorziening gevormd mag worden. Enkele voorzieningen lichten wij toe, vanwege gewijzigde uitgangspunten of vanwege de bijzondere situatie:

Voorziening niet-actief personeel en wethouders

De voorziening is bepaald op basis van recente actuariële berekeningen. Hierdoor is een dotatie van € 770.000 gedaan aan de voorziening. Hiermee voldoet de voorziening aan de BBV-voorschriften.

Voorziening riolering

De gemeente Renkum classificeert de voorziening riolering als een voorziening artikel 44 lid 2 van het BBV (van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden). De mutatie op deze voorziening betreft het resultaat op het Product riolering. Het resultaat op het product riolering bestaat enerzijds uit de ontvangen rioolheffingen en anderzijds uit de kapitaallasten van de geïnvesteerde bedragen in riolering en de kosten voor klein en groot onderhoud aan de rioleringen. Deze verwerkingswijze is conform het BBV.

In de voorgaande jaren was sprake van jaarlijkse onttrekkingen, omdat de rioolheffing niet kostendekkend was. In 2019 was het een tarief op realisatiebasis kostendekkend, waardoor het overschot op het product riolering is toegevoegd aan de voorziening. Wij adviseren aan het college om jaarlijks te monitoren op basis van het GRP of de omvang van de voorziening riolering toereikend is c.q. blijft om de resultaten uit het product Riolering te kunnen dekken.

Overall:

Er volgen geen bijzonderheden uit onze controlewerkzaamheden voor de voorzieningen waardoor de voorzieningen door ons toereikend worden geacht.

Het college is verantwoordelijk voor het maken van schattingen bij het opmaken van de jaarrekening. Als accountant beoordelen wij deze schattingen:

Belangrijke schattingen	Mate van subjectiviteit	Onze beoordeling		Toelichting
		2019		
Waardering van grond en gebouwen inclusief afschrijvingen	Laag			De afschrijvingstermijnen zijn vergelijkbaar met die wij bij andere gemeenten zien. Er zijn geen indicaties dat de afschrijvingstermijnen niet zijn afgestemd op de economische levensduur van de activa.
Waardering van de In exploitatie genomen gronden (balanspost Voorraden) en niet in exploitatie genomen gronden (balanspost MVA)	Laag			<p>Wij vinden de waardering van de bouwgronden in exploitatie evenwichtig. Uw gemeente laat zich ten aanzien van de calculatie van de nog te maken kosten bijstaan door een extern expert die de nieuwe kostencalculaties berekent. Daarbij maakt de gemeente geen gebruik van het doorrekenen van een indexatie, deze zit opgenomen in de geraamde kosten.</p> <p>Aan de geraamde verkoopopbrengsten liggen taxatierapporten van externe taxateurs ten grondslag. Bij de raming van de verkoopopbrengsten waardeert u de verkoopwaarde van de grond structureel lager dan de getaxeerde prijs. Dit maakt de schatting van de waardering grondexploitaties voorzichtig.</p>

Voorzieningen	Gemiddeld		De saldi in de voorzieningen worden jaarlijks geactualiseerd en op een consistente wijze berekend. Aan de voorzieningen liggen toereikende berekeningen en onderbouwingen ten grondslag. Geconstateerd is dat de berekening van de pensioenvoorziening oud-wethouders tegen de rekenrente van 31-12-2019 wordt gedaan. Hiermee kwalificeren wij de gehanteerde wijze van voorzieningen bepalen als evenwichtig
Waardering van deelnemingen en uitzettingen (Financiële Vaste Activa)	Laag		Er zijn geen indicaties dat een afwaardering van de boekwaarde van een deelneming of uitzetting noodzakelijk is.
Waardering debiteuren	Laag		Minimaal jaarlijks wordt de voorziening voor dubieuze debiteuren geactualiseerd. Wij kunnen ons vinden in de wijze waarop de voorziening voor de diverse soorten vorderingen bepaald is.

Legenda:

 Evenwichtig
  Voorzichtig
  Optimistisch
  Buiten de bandbreedte

7. INKOOP EN AANBESTEDING

Het normenkader voor de rechtmatigheidscontrole, zoals vastgesteld door de raad, bevat onder andere de Europese aanbestedingswetgeving. Bij onze jaarrekeningcontrole hebben wij gecontroleerd of de Europese aanbestedingswetgeving gedurende boekjaar 2019 is nageleefd. Naast inzicht in de rechtmatigheid van individuele dossiers geeft deze analyse ook inzicht in de beheersing van het inkoopproces, die (ook) het naleven van de aanbestedingswetgeving moet waarborgen. Daarbij zijn ons de volgende zaken opgevallen:

- Wij zijn gestart met het beoordelen van de inkoopanalyse welke door de gemeente zelf is uitgevoerd. Bij de uitgevoerde analyse hebben wij de volgende opmerkingen:
 - De inkoopanalyse bevat geen risicoanalyse, geen controleaanpak en geen concrete conclusies. Op basis van de uitgevoerde werkzaamheden van de ambtelijke organisatie zijn verder ook geen bevindingen geconstateerd, terwijl deze er wel zijn.
 - Er is geen aparte analyse uitgevoerd op subsidies en samenwerkingsverbanden. Deze dienen aan bepaalde voorwaarden te voldoen voordat geconcludeerd kan worden dat de aanbestedingsregels hierop niet van toepassing zijn. We adviseren de organisatie om voor begrotingsjaar 2020 hier een aparte controle op uit te voeren.
 - Uit de inkoopanalyse is niet gebleken welke opdrachten/contracten/offertes zijn beoordeeld. Het onderscheid tussen verschillende opdrachten binnen één bepaalde crediteur is niet vastgelegd. Wij verwachten niet dat dit voor elke opdracht wordt gedaan maar wel voor de meest omvangrijke.
- Wij merken de aandacht die de organisatie heeft voor het naleven van de Europese aanbestedingsregels. Wij adviseren hieraan in de organisatie continue aandacht te blijven geven waardoor de benodigde gedragsverandering bij degenen die inkopen gestimuleerd worden.
- In de aangeleverde dossiers hebben wij regelmatig geen onderbouwing van de inkoopstrategie aangetroffen. Deze onderbouwing is waardevol om de juiste aanbestedingsprocedure te bepalen en dient tevens als onderbouwing voor in het inkoopdossier, zodat de overwegingen die gemaakt zijn bij het kiezen van de soort aanbestedingsprocedure ook achteraf nog te volgen zijn.
- Gemeente Renkum maakt onder andere gebruik van externe inhuur op het gebied van het Sociaal Domein. Wij bevelen de ambtelijke organisatie aan om voor de externe inhuur gebruik te maken van een Dynamisch aankoopstelsel. Dit betreft een elektronisch proces voor het plaatsen van gangbare inkopen. Graag refereren wij hiervoor naar de handreiking geplaatst op www.pianoo.nl.
- Het contractbeheer is voor verbetering vatbaar. Centraal is er geen volledig inzicht in contracten, looptijden en contractafspraken.

De situatie in uw gemeente als volgt:

Er dienen belangrijke stappen te worden gemaakt binnen de administratieve organisatie en haar interne beheersing. Deze boodschap hebben wij reeds gecommuniceerd via de management letter en benadrukken wij graag nogmaals in dit verslag. De onrechtmatigheden betreffen gevolgen van gebreken in de interne beheersing.

7.1. Naleving Europese Aanbestedingsrichtlijnen

In de jaarrekening controle hebben we conform het normenkader ook werkzaamheden uitgevoerd voor de naleving van de Europese Aanbestedingsplicht. Tijdens de controle blijkt dat een aantal leveranciers niet overeenkomstig de Europese richtlijnen zijn aanbesteed. Voor het boekjaar 2019 is een bedrag van €631.071 ten onrechte niet Europees aanbesteed. Daarnaast is door uw gemeente een inschatting gemaakt van de kosten van deze (doorlopende) contracten voor het boekjaar 2020. Overeenkomstig de kadernota rechtmatigheid 2019 zijn ook deze ingeschatte kosten meegenomen in ons rechtmatigheidsoordeel.

Op basis van onze uitgevoerde inkoopanalyse hebben wij de volgende bevindingen:

Leverancier	Omschrijving	Fout	Onzekerheid
1	Reeds in 2018 als onrechtmatig aangemerkt	€ 235.236	€ 0,-
2	Nieuwe onrechtmatigheden 2019	€ 395.835	€ 0,-
3	Doorlopfout nieuwe onrechtmatigheden na 31-dec-2019	€ 136.690	€ 0,-
Totaal		€ 767.761	€ 0,-

Het bedrag aan onrechtmatigheden ad € 767.761 hebben wij meegewogen in ons accountantsoordeel voor de rechtmatigheid ten behoeve van het boekjaar 2019.

8. ANALYSE VERMOGEN EN RESULTAAT

8.1. Eigen vermogen

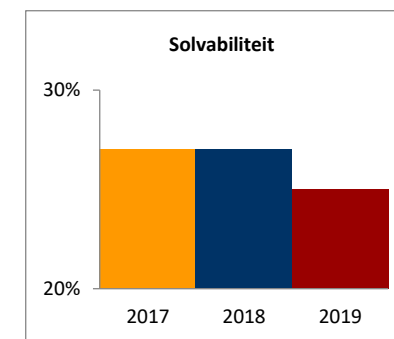
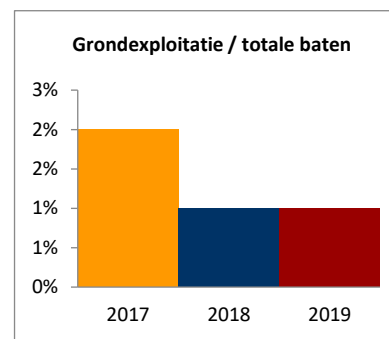
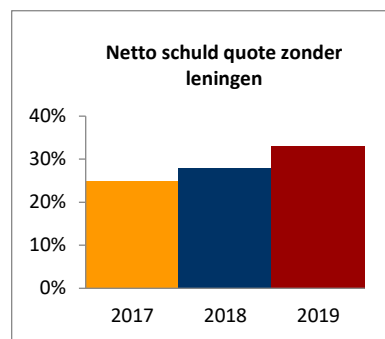
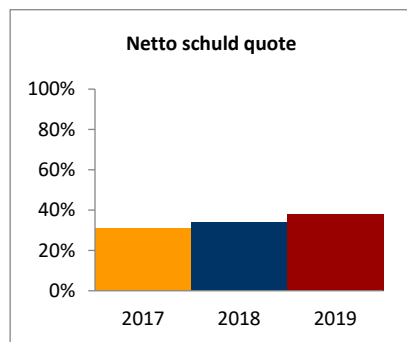
Het BBV kent een duidelijk onderscheid tussen resultaatbepaling (het gerealiseerde saldo van baten en lasten) en resultaatbestemming. Alle baten en lasten dienen via het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening te lopen. De gemeente mag geen baten of lasten rechtstreeks in het eigen vermogen muteren.

Om het resultaat van de jaarrekening goed te kunnen begrijpen, is het van belang dat u inzicht heeft in wat het effect op de reserves van uw gemeente is geweest (x € 1.000).

Resultaat 2019	(x € 1.000)
De totale baten van uw gemeente over 2019 bedragen:	85.105
De totale lasten van uw gemeente over 2019 bedragen:	-87.207
Het resultaat bedraagt (saldo baten en lasten programma's voor reservemutaties):	-2.102
Gedurende het jaar heeft u reeds voor diverse zaken besloten gelden te reserveren. Deze gelden zijn in de reserves gestort:	-4.611
Tevens hebt u besloten tot het dekken van diverse uitgaven uit de reserves. Over 2019 betreft dit:	7.281
Per saldo gedurende het jaar gelden toegevoegd (meer gestort aan de reserves dan onttrokken):	2.670
Gerealiseerd resultaat	568

Analyse van de financiële positie

Met betrekking tot de financiële positie zijn een aantal kengetallen te benoemen, die wij hieronder hebben weergegeven (in vergelijking met de afgelopen twee boekjaren):

Op basis van deze kengetallen zien wij de volgende ontwikkelingen in de financiële positie van uw gemeente:

- De netto schuld quote, bepaald door de langlopende schulden te delen door de totale baten, is licht gestegen. Dit wordt in 2019 onder andere veroorzaakt doordat de totale baten ten opzichte van 2018 zijn gedaald. Omdat bij leningen er onzekerheid kan bestaan of ze allemaal terug worden betaald, wordt bij de berekening van de netto schuldquote onderscheid gemaakt door het kengetal te berekenen, zowel inclusief als exclusief de doorgeleende gelden. Op die manier wordt duidelijk wat het aandeel van de verstrekte leningen in de exploitatie is en ook wat dat betekent voor de schuldenlast. De streefwaarde van dit kengetal ligt onder 90% (inclusief leningen) of 130% (exclusief leningen).
- Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente. De mate van weerbaarheid geeft in combinatie met de andere kengetallen een indicatie over de financiële positie van de gemeente. Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. De solvabiliteit, bepaald door het eigen vermogen te delen door het totale vermogen, was 27% en is gedaald naar 25%. De streefwaarde van dit kengetal ligt >30%.
- De ratio grondexploitatie, zijnde de balanspositie grondexploitatie (bouwgronden in exploitatie) in verhouding met de totale baten, laat een stabiel niveau zien van 1%. De ratio bij uw gemeente blijft laag, wat duidt op een laag risicoprofiel. De streefwaarde van dit kengetal ligt <35%.

Hierna gaan we nader in op deze ratio's.

8.2. Financiële positie

Inclusief het resultaat 2019 bedraagt het eigen vermogen van de gemeente per ultimo 2019 € 19,93 miljoen. De reserves van uw gemeente zijn in 2019 met een bedrag van € 2,1 miljoen afgenomen.

De totale vermogenspositie wordt onder andere tot uitdrukking gebracht door middel van het solvabiliteitspercentage. Dit percentage wordt bepaald door het eigen vermogen te delen door het balanstotaal. Ultimo 2019 bedraagt dit solvabiliteitspercentage 25% (2018: 27%) waarmee de algemene norm van 20% van de VNG wordt gehaald en de gemeente wordt geclassificeerd met een gemiddeld risico.

De netto schuldquote bedraagt 38% (2018: 34%). De ratio geeft aan in hoeverre de schulden zich verhouden tot de jaarlijkse inkomsten. Wij stellen vast dat ruim wordt voldaan aan de gehanteerde norm van 130% van de VNG en de gemeente op basis van de gangbare normen als een laag risico wordt onderkend.

8.3. Weerstandsvermogen

Ten einde een oordeel te geven over de financiële positie van de gemeente dienen naast het eigen vermogen ook de risico's zoals opgenomen in de risicoparagraaf te worden betrokken. In de jaarrekening zijn de risico's weergegeven in de paragraaf weerstandsvermogen (pag. 104 ev). Evenals voorgaande jaren worden de risico's periodiek geactualiseerd zodat een actueel inzicht bestaat in de risico's.

Het is niet waarschijnlijk dat alle geïnventariseerde risico's zich gaan voordoen en daarom wordt gewerkt met een kans van op optreden per risico. Per risico wordt daarnaast een schadebedrag / klasse gehanteerd. Vermenigvuldigd met de kans van optreden levert dat een potentieel schadebedrag per risico. De omvang van de grootste geïnventariseerde risico's voor 2020 beweegt zich tussen een schadebedrag van € 30.000 en een bedrag van € 350.000 per risico. Uitgaande van de ingeschatte 'schadebedragen' bedraagt het totaal van de nu geïnventariseerde risico's voor 2020 een bedrag van €2.190.000, verdeeld over incidentele risico's (€1.823.000) en structurele risico's (€367.000). Het onderscheid tussen incidentele en structurele risico's is in uw gemeente belangrijk omdat twee verschillende weerstandsratio's worden berekend, die afhangen van dit onderscheid:

- Statisch weerstandsvermogen: de mate waarin tegenvallers in het begrotingsjaar zelf opgevangen kunnen worden, zonder dat de gemeente haar beleid moet aanpassen. Deze ratio is afhankelijk van de incidentele risico's en het structurele risico van 2020.

$$\text{Statisch weerstandsvermogen} = \frac{(\text{Incidentele weerstandscapaciteit jaar } t \text{ t/m } t+4)}{((\text{Inc. risico's jaar } t \text{ t/m } t+4) + (\text{str. risico's jaar } t))} \times 100 \%$$

- Dynamisch weerstandsvermogen: de mate waarin tegenvallers gedurende meerdere begrotingsjaren kunnen worden opgevangen, zonder dat dit consequenties heeft voor de realisatie van het beleid. Deze ratio is afhankelijk van de structurele risico's.

$$\text{Dynamisch weerstandsvermogen} = \frac{(\text{Structurele weerstandscapaciteit jaar } t+1 \text{ t/m } t+4)}{(\text{Structurele risico's jaar } t+1 \text{ t/m } t+4)} \times 100\%$$

In de jaarrekening 2019 is de actuele stand van zaken ten aanzien van de risico's opgenomen voor de jaren 2020 tot en met 2024, en dat laat zich als volgt samenvatten:

Risico's <i>Bedragen x</i> <i>€ 1.000</i>	2020 Inc	2020 Str	2021 Inc	2021 Str	2022 Inc	2022 Str	2023 Inc	2023 Str	2024 Inc	2024 Str
Samenleving	403	45	652	0	845	0	1.035	0	1.000	0
Omgeving	529	78	45	0	34	0	34	0	34	74
Organisatie	486	0	62	0	70	0	87	54	87	0
Financiën	405	244	412	0	242	621	12	400	12	400
Totaal	1.823	367	1.171	0	1.190	621	1.167	454	1.132	474

Op basis van deze inschatting van Incidentele risico's en Structurele risico's, berekent uw gemeente de twee weerstandsratio's als volgt:

Statisch weerstandsvermogen	
Risico's ten opzichte van incidentele weerstandscapaciteit	
Incidentele risico's 2020 t/m 2024	6.484
Structurele risico's 2020	367
Totaal	6.851
Aanwezige incidentele weerstandscapaciteit 2020 t/m 2024	6.314
Percentage	92 %

Dynamisch weerstandsvermogen	
Risico's ten opzichte van structurele weerstandscapaciteit	
Structurele risico's 2020 t/m 2024	1.916
Totaal	
Aanwezige structurele weerstandscapaciteit 2020 t/m 2024	2.078
Percentage	108 %

Deze ratio's geven een matige score.

8.4. Conclusie financiële positie

Gemeente Renkum beschikt over een financiële positie die gemiddeld tot matig scoort. Als de geïnventariseerde risico's zich inderdaad voordoen dan is Renkum niet volledig in staat om de toekomstige tegenvallers, zoals nu onderkend, op te vangen.

9. INTERNE BEHEERSING

9.1. Samenvatting bevindingen managementletter 2019

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole hebben wij in december 2019 een interimcontrole uitgevoerd. Deze interimcontrole is primair gericht op de bedrijfsvoering binnen de gemeente met name de opzet, het bestaan en de werking van maatregelen van administratieve organisatie en interne beheersing (AO/IB), voor zover van belang voor onze controle op de betrouwbaarheid van de in de jaarrekening opgenomen gegevens. Onze bevindingen, voortvloeiend uit de interim-controle, zijn vastgelegd in managementletter ten behoeve van het College. De samenvatting en conclusie uit de managementletter 2019 is als volgt:

Conclusie

Ons beeld is dat de administratieve organisatie en interne beheersing (de controles in de lijn, gecombineerd met de verbijzonderde interne controles) van gemeente Renkum voldoet aan de daaraan te stellen eisen.

De medewerkers die wij gesproken hebben, zijn betrokken bij de gemeente en hebben voldoende kennis van het taakveld waarin zij werkzaam zijn. Ten aanzien van de processen waarbij in het proces zelf nog onvoldoende interne controlewerkzaamheden zijn ingebouwd, zijn toereikende verbijzonderde interne controlewerkzaamheden ingeregeld. Bij de uitvoering van onze controlewerkzaamheden kunnen wij hierdoor goed gebruik maken van deze uitgevoerde aanvullende werkzaamheden.

Daarnaast concluderen wij dat uw gemeente continu werkt om de interne beheersing nog verder te optimaliseren. Dit blijkt concreet uit het daadwerkelijk oplossen van diverse bevindingen vanuit de managementletter 2018 alsmede het accountantsverslag 2018, maar ook vanuit het kritisch blijven analyseren van de bestaande processen en procedures.

De gerapporteerde onderwerpen in de managementletter 2019 zijn / worden voortvarend opgepakt en in onderling overleg afgewikkeld. De onderwerpen met betrekking tot procesverbeteringen hebben wij een prioriteitsstelling meegegeven. Wij adviseren de gemeente deze onderwerpen gedurende de uitvoering te monitoren en de voortgang te bewaken. Tijdens de interimcontrole 2020 zullen wij de opvolging van onze adviezen beoordelen en hierover rapporteren in onze managementletter. Voor onze specifieke bevindingen en overige aanbevelingen verwijzen wij u naar de genoemde managementletter.

10. VENNOOTSCHAPSBELASTING

10.1. Vennootschapsbelasting

Met ingang van 2016 vallen gemeenten (voor bepaalde activiteiten onder bepaalde voorwaarden) onder de werking van de Wet op de vennootschapsbelasting (Vpb). Deze wijziging is ingevoerd om publiekrechtelijke lichamen op dezelfde wijze te behandelen als private organisaties. Uw gemeente heeft de activiteiten destijds geïnventariseerd die (mogelijk) belastingplichtig zijn als gevolg van de invoering van de vennootschapsbelasting.

Vervolgens heeft de gemeente deze activiteiten nader geanalyseerd, waarbij de gemeente gemotiveerd heeft aangegeven of, en in welke mate, de vennootschapsbelasting van toepassing is. Dit heeft geleid tot het opnemen van een VPB-last ten aanzien van de incidentele transacties van het Moviera project. Wij hebben vastgesteld dat deze op een juiste wijze is berekend en verwerkt in de jaarrekening. De gemeente heeft geen verdere transacties aangemerkt voor de vennootschapsbelasting aangezien de gemeente samen met een extern adviesbureau tot de conclusie is gekomen dat de gemeente verder geen VPB-plichtige activiteiten kent. Overeenkomstig de landelijke ontwikkeling heeft ook gemeente Renkum uitstel gevraagd voor het indienen van de belastingaangifte. Net als alle andere gemeenten is ook gemeente Renkum in afwachting van een aantal uitspraken c.q. standpunten van de belastingdienst. Gemeente Renkum sluit zich hiermee dus aan bij de landelijke aanpak inzake de afwikkeling van de vennootschapsbelasting.

Pas na een eventuele afstemming met de belastingdienst of op het moment dat de definitieve aanslag wordt vastgesteld zal blijken óf en in hoeverre de fiscus de door de gemeente gevolgde standpunten overneemt. Om die reden kan de in de jaarrekening bepaalde belastinglast achteraf nog aan verandering onderhevig zijn. Desalniettemin zijn wij en het College van mening dat de vennootschapsverplichting, uitgaande van de nu beschikbare informatie, juist is verantwoord in de jaarrekening.

We willen u erop attenderen om alert te blijven op VPB-plichtige activiteiten en dit tussentijds te blijven monitoren. Het verrichten van nieuwe activiteiten kan leiden tot een VPB-plicht en vraagt derhalve om een evaluatie.

11. OVERIGE BEVINDINGEN

11.1. Wijziging in verslaggevingsvoorschriften en overige wet- en regelgeving

In de jaarrekening 2019 zijn geen stelsel- of schattingswijzigingen verwerkt.

De gemeente heeft de jaarrekening conform het BBV opgesteld, waaronder de opname van de verplichte bijlage met taakvelden.

11.2. Bevestiging van het college

Wij zullen van het College een ondertekende schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen, waarin zij aangeeft alles gemeld te hebben wat een belangrijke invloed op het financiële beeld van de jaarrekening 2019 kan hebben.

11.3. Bevestiging van het college

Er zijn geen meningsverschillen met het management noch het College geweest en er waren geen beperkingen bij de uitvoering van onze controle. Naar onze mening is ons bij de uitvoering van onze controleopdracht door de medewerkers en het College van uw gemeente de volledige medewerking verleend en hebben wij volledige toegang tot de benodigde informatie gehad.

11.4. Wet Normering Topinkomens (WNT)

De Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) is in werking getreden met ingang van 1 januari 2013. De WNT regelt niet alleen de openbaarmaking van topinkomens in de publieke en semipublieke sector, maar stelt ook maxima aan de hoogte van de bezoldiging van topfunctionarissen en tevens aan de ontslagvergoedingen. Met ingang van 1 januari 2013 is bij wet vastgelegd dat rechtspersonen of organisaties die volledig of in aanzienlijke mate uit publieke middelen zijn gefinancierd, beloningen van topfunctionarissen openbaar dienen te maken, ook als deze de in de wet gestelde maximale bezoldiging van € 194.000 niet te boven gaan.

Uit de werkzaamheden blijkt dat in 2019 voor de topfunctionarissen geen sprake van een overschrijding van de grensbedragen en dat de WNT juist is verantwoord in de jaarstukken.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het controleprotocol WNT 2019 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub j Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is. In onze controleverklaring hebben wij bovenstaande expliciet opgenomen.

11.5. Single Information Single Audit (SiSa-Bijlage)

De procedure die uw gemeente moet naleven bij de aanlevering van de bestanden aan het CBS is niet wezenlijk gewijzigd. Uw gemeente dient in een vast, voorgeschreven stramien een zevental documenten aan het CBS te leveren. De SiSa-bijlage die opgenomen is in de jaarrekening, is opgesteld door gemeente Renkum. Wij hebben de SiSa-bijlage gecontroleerd op basis van de nota verwachtingen accountantscontrole SiSa 2019. Hierbij stellen wij de juistheid van de gegevens in de SiSa-bijlage vast.

Wij willen benadrukken dat u als gemeente zelf verantwoordelijk bent voor de volledigheid van de te verantwoorden indicatoren zoals opgenomen in de SiSa-bijlage. Indien een '0' is ingevuld, zijn wij bij uw organisatie nagegaan of deze terecht is ingevuld. Medewerkers van uw gemeente hebben dit aan ons bevestigd. In het kader van de totstandkoming van de SiSa-bijlage merken wij nog het volgende op. Bij de meest recente review van de Audit Dienst Rijk (ADR) van de accountantscontrole van de SiSa-bijlagen 2019 (de zogenaamde single review) hebben wij gemerkt dat deze dienst (zeer)kritisch is op de kwaliteit van de aangeleverde SiSa-bijlagen door de gemeenten en de hierop uitgevoerde accountantscontroles.

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden, artikel 5, lid 4, rapporteren wij in dit rapport over de fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen die in 2019 in het kader van SiSa zijn verantwoord. Wij doen dit met een tabel, die wij ook opnemen als er geen fouten of onzekerheden geconstateerd zijn. Per regeling is hierin aangegeven of, en zo ja welke, financiële fouten of onzekerheden zijn geconstateerd.

Uit de hierna volgende SiSa tabel blijkt dat wij bij onze controle geen fouten of onzekerheden hebben geconstateerd die de voor SiSa geldende rapporteringstolerantie overschrijden.

Nr.	Specifieke uitkering	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in Euro's	Toelichting fout/onzekerheid
OCW D8	Onderwijsachterstandenbeleid 2019-2022 (OAB)	n.v.t.	0	Geen bevindingen met invloed op financiële vaststelling.
SZW G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet gemeentedeel 2019	n.v.t.	0	Geen bevindingen met invloed op financiële vaststelling.
SZW G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen) gemeentedeel 2019	n.v.t.	0	Geen bevindingen met invloed op financiële vaststelling.
VWS H4	Specifieke uitkering Sport	n.v.t.	0	Geen bevindingen met invloed op financiële vaststelling.
	Conform SiSa voorschrift vermelden wij in deze tabel ook de strekking van de controleverklaring bij de jaarrekening. Het betreft een goedkeurende strekking voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid.			

11.6. Fraude als onderdeel van de accountantscontrole

In Nederland is de accountant wettelijk verplicht om alle ontdekte fraudegevallen te rapporteren aan het management van de organisatie. Hoewel wij een kritische houding hebben ten opzichte van risico's van fraude in de jaarrekening, willen wij opmerken dat onze controle niet specifiek is gericht op het ontdekken hiervan. De accountant is wel verantwoordelijk voor het betrekken van frauderisico's in de planning en uitvoering van zijn controleopdracht.

Wij hebben een fraudediscussie gevoerd binnen het controleteam en met de ambtelijke organisatie van gemeente Renkum. Tijdens dit overleg is gesproken of het management aanwijzingen en of vermoedens heeft gehad voor de mogelijke aanwezigheid materiële onjuistheden als gevolg van fraude in de jaarstukken.

Van het management hebben wij de bevestiging ontvangen dat er geen onregelmatigheden zijn geconstateerd waarbij het management of de werknemers zijn betrokken die een belangrijke rol spelen bij de maatregelen van interne beheersing, of anderen in het geval dat de fraude van materieel belang kan zijn voor de jaarrekening.

Tevens hebben wij zelfstandig werkzaamheden uitgevoerd die erop gericht waren om het risico van het ‘omzeilen’ van de interne beheersingsmaatregelen door het management te detecteren. Wij hebben specifieke controles uitgevoerd op memoriaalboekingen en schattingen en hebben significante en ongebruikelijke transacties met behulp van gegevensanalyses onderzocht.

Conclusie: Wij hebben tijdens de uitvoering van onze controle van de jaarrekening 2019 geen aanwijzingen verkregen dat er sprake is geweest van fraude.

11.7. Begrotingsrechtmatigheid

De toe te passen normen voor het begrotingscriterium zijn gebaseerd op de artikelen 189, 190 en 191 van de Gemeentewet. Deze normen dient de gemeenteraad zelf nader in te vullen en te concretiseren. Dit gebeurt door middel van de begroting en via de verordening op het financieel beheer ex artikel 212 van de Gemeentewet. Het systeem van budgetbeheer en -bewaking moet waarborgen dat de baten en lasten binnen de begroting blijven en dat het College belangrijke wijzigingen of dreigende overschrijdingen tijdig meldt aan de gemeenteraad, zodat de gemeenteraad hierover tijdig (binnen het begrotingsjaar) een besluit kan nemen. Een systeem met onvoldoende waarborgen voor tijdige melding aan de gemeenteraad van budgetoverschrijdingen heeft het risico in zich dat het College inbreuk maakt op het budgetrecht van de gemeenteraad.

Het begrotingscriterium is verder verfijnd en uitgewerkt in de Kadernota Rechtmatigheid van de Commissie BBV. Een overschrijding van de begroting is altijd onrechtmatig, maar hoeft door de accountant niet in alle gevallen te worden meegewogen in zijn oordeel. Essentieel is dat de raad nadere regels kan stellen wanneer:

1. kostenoverschrijdingen die zijn gecompenseerd door direct gerelateerde baten;
2. kostenoverschrijdingen passend binnen het beleid en
3. kostenoverschrijdingen bij opneideregelingen

moeten meewegen bij het oordeel van de accountant. In die gevallen dat de gemeenteraad geen nader beleid stelt, geldt het uitgangspunt dat de accountant deze kostenoverschrijdingen niet betreft bij de beslissing of hij al dan niet een goedkeurend rechtmatigheidsoordeel kan afgeven.

Daarnaast moet de accountant deze kostenoverschrijdingen – waarvan het College in de jaarrekening moet aangeven dat de raad deze nog dient te autoriseren – in het verslag van bevindingen aan de orde stellen. Extra lasten die zijn gemaakt omdat extra opbrengsten daarvoor de ruimte bieden, terwijl deze extra lasten niet direct zijn gerelateerd aan de extra opbrengsten en waarbij de raad nog geen besluit heeft genomen over de aanwending van deze extra opbrengsten, zijn onrechtmatig.

In het kader van de begrotingsrechtmatigheid kijkt de accountant naar de lastenoverschrijdingen per programma (indien van toepassing in relatie met de batenoverschrijding).

De overschrijdingen zijn goed herkenbaar in de jaarrekening opgenomen in de recapitulatie van hoofdstuk 7 van de jaarrekening. Hier heeft de gemeente zelf een analyse opgenomen van de lasten overschrijdingen en investeringsoverschrijdingen die hebben plaatsgevonden. Uit die analyse blijkt dat geen van de overschrijdingen, voor zover opgetreden, mee hoeven te wegen in het rechtmatigheidsoordeel van de accountant.

Conclusie: De begrotingsoverschrijdingen zijn getoetst aan de Kadernota Rechtmatigheid van de Commissie BBV. Geen van de begrotingsoverschrijdingen of overschrijdingen ten aanzien van de investeringskredieten tellen mee in ons rechtmatigheidsoordeel bij de jaarrekening 2019.

11.8. Betrouwbaarheid en continuïteit van de automatiseringsomgeving

Onze jaarrekeningcontrole is gericht op het geven van een oordeel omtrent de jaarrekening zelf en is niet primair gericht op het doen van uitspraken omtrent de betrouwbaarheid en de continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking als geheel of van onderdelen daarvan. Onze bevindingen daaromtrent raken dan ook slechts die onderdelen, die wij onderzocht hebben in het kader van de jaarrekening, wat wil zeggen dat wij ter zake geen volledigheid pretenderen.

Op grond van artikel 393 lid 4, Titel 9 Boek 2 BW rapporteren wij onze bevindingen met betrekking tot de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking in dit verslag. Hierbij dient opgemerkt te worden dat de controle van de jaarrekening niet specifiek is gericht op de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking.

Wij zijn van mening dat voldoende maatregelen zijn getroffen om de betrouwbaarheid en de continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking en informatievoorziening te waarborgen.

12. VRAGEN VANUIT REKENINGCOMMISSIE / ONDERZOEKSCOMMISSIE

Vragen bij project Horsa Glider

In een brief van 24 april 2020 zijn ons vanuit de onderzoekscommissie de volgende vragen gesteld met betrekking tot het project Horsa Glider.

1. Op welke wijze is de raad geïnformeerd over de procesmatige en procedurele kanten (volledig en tijdig) van het Horsa project?
2. Is de raad zodoende in staat geweest om zijn kaderstellende en controlerende taken uit te oefenen?
3. De onderzoekscommissie vraagt zich af of en in hoeverre de jaarrekening voldoende inzicht zal geven in de feitelijke gemaakte kosten dan wel, gegeven het abstractieniveau van de informatie in de jaarrekening, een nader onderzoek naar de feitelijk gemaakte kosten nodig zal zijn om te kunnen beoordelen of de informatie in de eerdergenoemde brief van 3 december volledig en correct is.

Onderstaand hebben wij de toelichting opgenomen, zoals deze is weergegeven in het overleg met de rekeningcommissie op 11 juni 2020.

De controle op de projectlasten van het Horsa Glider project kent slechts een beperkt raakvlak met onze reguliere accountantscontrole. Ten aanzien van de door ons uitgevoerde reguliere controlewerkzaamheden merken wij het volgende op.

- De totale besteding op de activiteit Horsa Glider bedraagt € 52.000, waarvan € 47.000 in 2019
- Geen initieel lagere materialiteit vanuit specifieke regelgeving, derhalve reguliere toleranties van toepassing bij de uitvoering van onze werkzaamheden
- Gehanteerde materialiteit bij de controle € 918.180
- Aanpak gegevensgericht, waaronder 'random' steekproef op lasten. De kans is aanwezig dat door ons een factuur wordt geselecteerd die op het Horsa Glider project betrekking heeft maar geen vereiste. Bij de uitvoering van onze steekproef hebben wij geen item geselecteerd dat op deze lasten betrekking heeft
- Specifiek ten behoeve van de vraagstelling hebben wij aanvullend de twee grootste facturen en subsidiebeschikking van gemeente Arnhem gezien, deze hebben alle betrekking op dit project en zijn daarmee juist en rechtmatig verantwoord.

Bijlage A – Niet-gecorrigeerde controleverschillen

Aard van de fouten	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen voorgaande periode	n.v.t.	n.v.t.
Niet naleven van de Europese aanbestedingsrichtlijnen	€ 767.761	n.v.t.
Totaal fouten	€ 767.761	n.v.t.
Aard van de onzekerheden	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Onzekerheden prestatielevering sociaal domein Jeugdwet en Wmo	€ 4.521.753	€ 4.521.753
Onzekerheden in de bedrijfsvoering van de SVB inzake de PGB (Jeugd en WMO) voor de gemeente Renkum	€ 1.137.673	€ 1.137.673
Totaal onzekerheden	€ 5.689.426	€ 5.689.426

Wij hebben van het College een schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen, waarin het College bevestigt dat geen sprake is van niet- gecorrigeerde fouten die, zowel individueel als in totaal, in het kader van de jaarrekening materieel (kunnen) zijn.

De totale omvang van de fouten is lager dan de tolerantie van 1% van de totale lasten (€ 918.180) en heeft derhalve geen gevolgen voor de strekking van onze goedkeurende controleverklaring. De totale omvang van de onzekerheden is hoger dan de tolerantie van 3% van de totale lasten (€ 2.754.540) en heeft derhalve gevolgen voor de strekking van onze controleverklaring. Deze overschrijding zal leiden tot een beperking in de controleverklaring.

Bijlage B – Onafhankelijkheidsbevestiging en overige dienstverlening

<p>Bevestiging onafhankelijkheid In overeenstemming met de Nederlandse Corporate Governance Code dient de externe accountant mogelijke conflicten met betrekking tot zijn onafhankelijkheid, zowel in wezen als in schijn, onder de aandacht te brengen van het College en de gemeenteraad.</p> <p>Wij bevestigen dat onze onafhankelijke positie ten opzichte van de gemeente Renkum in overeenstemming met de Nederlandse wettelijke en beroepsvoorschriften is gewaarborgd. Wij zijn van mening dat onze objectiviteit gedurende het afgelopen jaar niet is aangetast.</p> <p>Stelsel van waarborgen om onafhankelijke positie te waarborgen Astrium beschikt over een stelsel van maatregelen om onze onafhankelijke positie bij controlecliënten te waarborgen. Het stelsel van maatregelen is een integraal onderdeel van de bestuurlijke organisatie en van het voor de gehele organisatie van toepassing zijnde stelsel van kwaliteitsbeheersings- maatregelen. Bijgaande niet-limitatieve opsomming geeft u een indruk van de maatregelen die bijdragen aan het waarborgen van onze onafhankelijke positie:</p> <ul style="list-style-type: none">• Schriftelijke onafhankelijkheidsbepalingen waarin alle bestaande onafhankelijkheidsvereisten en de risico's ten aanzien van de bedreiging van de onafhankelijkheid en de daaraan gerelateerde waarborgen zijn verwerkt.• Procedures voor tijdige bekendmaking van de voorschriften en de daarin aangebrachte wijzigingen aan alle gevolmachtigden en werknemers bij Astrium.• Procedures voor de organisatie van periodieke training inzake de toepassing van de onafhankelijkheidsvoorschriften.• Procedures die erop gericht zijn dat onze gevolmachtigden en werknemers in specifieke casussen en omstandigheden de onafhankelijkheidsvoorschriften naleven.• De benoeming van professionals op seniorniveau die verantwoordelijk zijn voor het continu actualiseren van de procedures en voorschriften, de tijdige bekendmaking ervan en het adequaat functioneren van het gehele stelsel van waarborgen.	<ul style="list-style-type: none">• Procedures voor een schriftelijke rapportage per controlecliënt waarin is vastgelegd of sprake is van omstandigheden die de onafhankelijkheid van de accountant die de controleopdracht uitvoert bedreigen, op welke wijze met potentiële bedreigingen is omgegaan en indien er bedreigingen zijn gesignaleerd, welke maatregelen dan zijn genomen om deze bedreiging voor de onafhankelijkheid weg te nemen. De vastlegging van deze beoordeling inclusief een gemotiveerde conclusie (de zogenaamde onafhankelijkheidsevaluatie) wordt in het dossier opgenomen.• Procedures die vereisen dat een daartoe geëigende afdeling binnen Astrium wordt geconsulteerd, als sprake is van een mogelijke aantasting van de onafhankelijkheid in relatie tot een specifieke cliënt. Indien de bestuursstructuur van de controlecliënt voorziet in een audit commissie of algemeen bestuur, overwegen wij ook een van deze beide instanties te raadplegen. <p>De opzet en werking van ons stelsel van maatregelen worden periodiek door de externe toezichthouder getoetst.</p> <p>Interne roulatie Een te grote mate van vertrouwdheid of vertrouwen kan een bedreiging vormen voor de onafhankelijkheid van de accountant wanneer bepaalde leden van het controleteam geregeld en voor lange tijd aan de wettelijke controle van een controlecliënt meewerken.</p> <p>Wij beoordelen de bedreiging voor de onafhankelijkheid die kan voortvloeien uit de langdurige betrokkenheid van andere leden van het controleteam bij de controleopdracht. Waar nodig nemen wij maatregelen om de bedreiging weg te nemen.</p> <p>Persoonlijke, zakelijke of financiële relaties met de gemeente Wij hebben een evaluatie gemaakt van persoonlijke, zakelijke en financiële relaties tussen Astrium, haar gevolmachtigden en haar medewerkers en de gemeente die van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid. Bij deze evaluatie zijn ons geen zaken gebleken welke aan u gerapporteerd dienen te worden.</p>
--	--

Bijlage C – Overzicht met de belangrijkste afkortingen

EMITA	Executive master of IT-auditing
RA	Registeraccountant
RE	Register EDP-auditor
WMO	Wet Maatschappelijke Ondersteuning
VIC	Verbijzonderde Interne Controle
PGB	Persoonsgebonden budget
SVB	Sociale Verzekeringsbank
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording
vGRP	Verbreed Gemeentelijk Riolerings Plan
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
AO/IB	Administratieve organisatie en interne beheersing
VPB	Vennootschapsbelasting
WNT	Wet Normering Topinkomens
SiSa	Single information Single Audit
BW	Burgerlijk Wetboek